

Філиць-Павенцький

Олександр

ІСТОРИЧНІ БУЙДИ, ЛЬВОВА.
ФІЛОСОФСЬКІ КАЗКИ.
ДВІРНИЧА СПІЛКА

 FOLIO

Олександр Фільц-Павенцький

Історичні Буйди Львова.

Філософські казки.

Двірничча Спілка (збірник)

«Фолио»

2016

Фільц-Павенцький О.

Історичні Буйди Львова. Філософські казки. Двірничча Спілка
(збірник) / О. Фільц-Павенцький — «Фолио», 2016

ISBN 978-966-03-7584-0

Я — Олександр, Фільц за батьком, Павенцький за мамою. Мої батьки, діди, прадіди і так далі львів'яни в енногому поколінні; тут понароджувались і тут... перед тим як піти, зобов'язані докладатись до історії міста і решти світу — на власний розсуд і манір. Мабуть, мені випало хоч якось заповнити цю прогалину — у власний спосіб і за суб'єктивною необхідністю. Я виявився психіатром за спеціальністю «професор» і на цій фаховій дорозі мав чудового товариша, в минулому також психіатра — Андрія Більжо. Нині він глобально відомий карикатурист і письменник, родом із Москви, але живе здебільшого у Венеції, бо так склалися обставини і його стосунки з нинішнім російським керівництвом. Тепер, після останньої зустрічі з Андрієм у Львові, де він презентував свою суперову книжку про п'ятьох улюблених письменників, мене заїло, і з почуття злосливої заздрості мені довелося написати ще декілька опусів буйдологічного типу. Залишається лише щиро подякувати видавництву «Фолио» за пережите приємне здивування: цю книжку з ілюстраціями Андрія Більжо.

ББК 84(4УКР)6

ISBN 978-966-03-7584-0

© Фільц-Павенцький О., 2016

© Фолио, 2016

Содержание

Історичні буйди Львова	6
Сенсації: про походження назви «Львів» і «Галичина»	6
І. Львів	7
ІІ. Галичина	12
Кафе «Поминальне»	16
Постмодерний Дездемон і німфетка Отела	19
Кінець ознакомительного фрагмента.	24

Олександр Фільц-Павенцький
Історичні буйди Львова
Філософські казки
Двірнича спілка

© Олександр Фільц-Павенцький, 2016

© Андрій Більжо, ілюстрації, художнє оформлення, 2016

Історичні буйди Львова

Сенсації: про походження назви «Львів» і «Галичина»

Декілька слів про абсолютно сенсаційну актуальність запропонованої історичної розвідки. Її результати, лише тепер, на початку нового, III тисячоліття, дають нам змогу розпочати вповні обґрунтовану дискусію про походження назв «Львів», а також «Галичина».

Отож, немилосердна плутанина, породжена істериками за багато століть, призвела до прикрих непорозумінь, серед яких чи не найболючішим було абсолютно згубне і безповоротно прикре походження назви «Львів» та його герба. Іншою, не менш несправедливою напівправдою є однобоке відношення до назви «Галичина», нібито пов'язане з племенами галлів?! Хибні уявлення про ці назви, що увійшли в саму серцевину львівсько-галицького самовизначення, могли б законсервувати філософію нашого мізерно-провінційного всесвіту до кінця існування людства, якби не знайдена у королівському архіві Львова частина середньовічних літописів. Вона складається з двох частин, які будуть викладені у пристосованому для нинішнього читача усучасненому мовному варіанті.

І. Львів

«...Надійшов час, і король Данило, аби простягнути у вічність свою королівську мудрість, надумав закласти нову столицю. Був у нього потаємний дорадник, ім'я котрого Данило-король велів стерти з усіх пергаментів, і мав він на таке не лише право, але й свої резони. Отож, кажуть, що саме той радник без імені виготовив для короля Данила спочатку гербову печатку для міста, котре мали збудувати так, аби у ньому правив Лев, перший син Данила. На печатці тій було написано у верхній половині – місто для Лева – LEO POLIS; у нижній половині була справжня назва самого міста, що увікопомнила перемогу Данилового королівства над Золотою Ордою. У центрі печатки відлили Лева, що підпирає браму, як двоякий знак: королівської влади над містом і правонаступництва королівства за сином Данила – княжичем Левом. А що надумав будувати Данило не просто місто, а нову столицю, яка мала знайти своє місце точнісінько у самому центрі Європи, то написано було на тій печатці так: **Porta EUropeae GEOgraphica et Triumphata**, чи ж бо просто – „Тріумфальні ворота посередині Європи“. Умістити всі слова ці на печатці було можна, таж вигляду гарного воно не мало. І тоді радник короля Данила заховав справжню і повну назву нового столичного міста за скороченим акронімом: **P.EU.GEO.T.** Відтоді нова столиця золоторого королівства була ознаменована коротким і гарним йменням PEUGEOT, або „Славне місто у воротах Європи під знаком Лева“. Так і записали у книгах – „PEUGEOT“ або „Polis Leonis – стольне місто золоторого королівства, зведеного там, де діляться води усіх рік руських на північ і на південь, а могутність світу – на захід і на схід...“» (P.EU.GEO.T, Manuscripta Leopoliensia, A.D. MMVIII).

На цьому можна було б історичну частину завершити, якби не два нез'ясовані питання: чому король Данило наказав стерти з усіх документів ім'я свого радника-герольда? І куди поділася оригінальна печатка з першим гербом Львова?

Відповідь на них була знайдена випадково (як, зрештою, відбувається з усякою історичною правдою). В анналах невеликого середньовічного замку поблизу Фігейрасу (нині – готельно-ресторанного закладу) було знайдено такий запис: «У 1849 році смута і жорстокість у Франції досягли апокаліптичного виміру (*dimention apocaliptique*). Аби зберегти себе і свої родини, знатні сім'ї шукали схову і виправдання у своєму походженні (*origine genealogique*). Відкупитись або сховатись від найнебезпечнішої приналежності до французької родовитої аристократії не вдавалось нікому, а тому всяк на свою можливість шукав таку приналежність уневажнити. Одна з сімей, походженням з таммерінгів, переховуючись у старому помісті, знай-

шла у погребі, заваленому алхімічним безладом (chaos alchemique), потаємний сховок, в якому лежало дві печатки з гербом і написами та невеликий пергамент. Одна з печаток була майстерно (tres artistique) вирізьблена у бурштині, а друга – відлита у золоті. В центрі печатки був зображений прямостоячий лев, що верхніми лапами впирався у відкис порталу, а з обох його боків філігранний напис: „Rex Leopoliensis“. У верхній частині печатки стояло „Polis leonis“, а у нижній, під левом – „P.EU.GEO.T“.» Остання аббревіатура була незрозумілою, але звучала гарно та загадково, а крім того, мала явне відношення до якоїсь незнаной королівської сім'ї. Позаяк у французьких анналах такої не значилося, то потомки таммерінгів вирішили присвоїти собі цю печатку і нею захиститися: мовляв, ось є доказ нашого не французького знатного походження. Так вони вирішили тому, що невеликий пергамент, до якого дві печатки у бляшаних футлярах були прикріплені жовто-блакитним (і майже не вицвілим) шнуром, був списаний невідомим шрифтом. А це означало, та ще й беззаперечно, що походження печаток є не лише невідомим, але й звідкись зі сходу. Серед кліру сім'я швидко знайшла знавця давньокириличного алфавіту, і пергамент прочитали.

Там була описана історія дорадника короля Данила Золоторого (Галицького), для якого він (цей дорадник), на ім'я Афанізій, виготовив герб для нового столичного міста. Але він, Афанізій, вчасно дізнався про приховані наміри короля Данила. Той задумав знищити свого радника, щойно печатки з гербом нової столиці будуть у його королівських руках, – аби ніхто не знав, хто насправді був володарем імені міста. І тоді він, Афанізій, утік так далеко і заховав себе так надійно, що жодна королівська сила ні могутнього Данила, ні його лінивого сина Лева не змогла його досягти. З собою він забрав обидві печатки, які відновити у їхній первозданній красі і величі ніхто не зміг.

Оселився він на півдні Франції, перейменував себе в Абеля, а родове прізвисько прийняв таке, аби печатка засвідчувала його шляхетне походження, – PEUGEOT. А що слово це легко читалося на французький манір, а саме ПЕЖО, то цим усі недоречності його появи у маленькому середземноморському містечку вичерпувались і не викликали ні у кого зайвого зацікавлення. Відтак, з цього часу родина, яку заклав Афанізій-Абель Пежо, стала французькою, поховавши у собі значно ширшу і глибшу історію, котру нікому не можна було зрадити.

Postscriptum primum: лише у далекому XX столітті іменита фамілія Пежо прославила назву нашого міста по усьому світу, навіть серед тих, хто про наше місто не мав ані найменшої гадки.

* * *

Отож, беручи до уваги віднайдений документ, сьогодні, хоча й із запізненням на довгі століття, маємо усі підстави покладатися на відновлену справедливість. А полягає вона у тому, що усяка істерична колізія значно багатша на таємниці і що випадковостей вона не любить. Ба більше: лише тепер ми могли б з вами зрозуміти, здавалось би, зовсім нез'ясовану для Львова експансію, яка наводнила наприкінці минулого століття наше місто. Йдеться звичайно ж про маршрутні таксі «ПЕЖО» – символ новітніх часів та економічних перетворень початку III тисячоліття, названі серед людей любовно «Пижиками».

Місто Пежо, 1256–2012 pp.

II. Галичина

«...Коли княжі зародки Русі, маючи пишні та багатющі землі, почали їздити у Візантій і коли узріли вони, яка розкіш правує тут, то забажали вони і собі возвеличити свої убогі поселення, аби тим прославити й себе. А що іншого вміння для самозвеличення, окрім війни, вони спочатку не мали, то року 860 на чолі з Аскольдом, а потому ще й за Олега та Ігора ходили спільним походом на Константинополь (так уже тоді називався Візантій, а нині – це Стамбул). Думали вони, що візьмуть там війною дорогі оздоби та знаки імператорської влади, а з ними й велич наймогутнішої столиці прийде у їхні князівства. Але сили княжичам-русичам на те не стало. І тоді вирішили вони, як мужі хтиві до слави, будувати самі. Та так, аби міста їхні не гіршими були, а ще кращими за Константинополь.

Відтоді на горбах Славутича (себто Дніпра) почав виростати стольний град, заснований Києм і його спритними родичами. Коли Київ-град став багатим, хитромудрі Рюриковичі привезли з Константинополя царевну Марію і оженили на ній молодого княжича Всеволода, сина Ярослава Мудрого. Тим став Київ стольним градом у рівень з іншими, і назва його стала відомою повсюдно.

А на землях західних, що пролягли аж до моря, зневажений Всеволодом київським та його братами, Ростислав, четвертий онук князя Ярослава, заснував своє могутнє князівство і переніс його столицю у Галіч. Так він зробив, аби відомстити за своє вигнання з Києва. Бо не

лише стояв Галіч доладно над Дністром, а мав ще славнішу, аніж Київ, назву. Те знав Ростислав од свого діда Ярослава, названого Мудрим. Той, у свою чергу, розповідав своїм онукам усілякі історії великокняжого роду, а серед них одну, вельми прецікаву. І от яку.

Ще за часів Святославового князювання (додамо від себе, що було це у другій половині Х століття), зрозумівши, що не здолати їм Візантій, полюбили бояри не лише торгувати, а ще й потішити плоть і душу у найбагатшому місці з найбагатших – у самому серці Константинополя. Сюди, на лівий берег затоки, від злих очей захованої між горбами, а від ворогів – перечепленої грубезним ланцюгом, збиралися багатства з усіх кінців ойкумени. Недарма імператори візан-

тійські, а до них іще греки, оберігали цю затоку як запоруку процвітання. І називали її заслужено – Золотим Рогом. А купці зівсюди, що з ними втішалися бояричі руські, услід за простим людом, що усім їм прислужував, називали цю затоку за старим звичаєм персидських купців – „HALIC“. Бо так межі собою люд іменував те місце, а не інакше (прим. автора – воно й тепер називається – Галіч, і у нинішньому Стамбулі табличку з назвою затоки Золотого Рогу знає кожен). Коли ж княжі пасинки і бояри, котрих погнали з Києва, шукали собі іншого пристанку, то знайшли вони перед самими Карпатами неприступний верх, а перед ним широку долину. Верх той омивав Дністер, а саме місце нагадувало криву затоку Золотого Рогу. Поставили вони тут мури могутні, а в них град стольний. Лише назвати не знали як. Бо хотіли мати не тільки силу і багатство, але й славу – та таку, що затьмарить усі інші міста руські, а рівною стане самому Константинополю. Тоді-то й згадали про ГАЛІЧ, що то ЗОЛОТИЙ РІГ візантійський, знаний ще з прадавніх часів персько-грецьких воєн, – імператорська ознака багатой могутності. Так і назвали вигнані з Києва княжичі своє новозбудоване місто.

Один із родовитих потомків, Ростислав, – той самий, якого вигнали брати, – з трьома синами своїми перенесли стольний град князівства у Галіч, а онук його Ярослав Осьмомисл укріпив володіння, і постало князівство врівень з Київським. Саме ж князівство перебало назву від граду столичного, бо кращої собі бажати і не могло. Відтепер слава князівства – ЗОЛОТОРОГОГО – почала примножувалася серед сусідства незмірно.

Коли ж прийшли владарювати у Галіч Рюриковичі з коліна Романовичів, то князя Данила коронували на престол, і стали західні землі руським королівством із рогами, щоправда золотими. Ймення се уявило себе навіки у війні з монгольським ігом: *бо лише Золотим Рогом стало сили спинити навалу Золотої Орди*» (Manuscripta Haliciensia, A.D. MMIV).

Postscriptum secundum: Відтак, шановні читачі, розважайте добре і знайте, що історична істина непереможна. Про нас же, золоторогих пежофілів, думайте собі тепер як хочете. Одного лиш не думайте: що до написаного можна ставитися будь-як, чи ніяк взагалі. Бо таке взагалі – неможливе.

З міста Пежо, 2012 р.

Кафе «Поминальне»

Міста із давнини виглядають непідробно старезними, і зовсім не з тієї причини, що нема кому їх поновити. Бо поновити так-таки й нема кому. Але, блукаючи серед каменів, обтесаних часом, і серед часу, затесаного у камені, починаєш розуміти, що справжня історія жодного оновлення не потребує. Історичні сценарії таких міст плодять самі себе. Про деякі з них, забуті львів'янами, надійшов час нагадати. Принагідно спінемо, що почерпнуті вони із розповідей пані Гені, яка знала про колишній Львів геть усе – навіть і те, чого не відали ані архіви, ані хроніки. На жаль, вже давно її нема, тож доводиться покладатися на сказане.

В одному із заблудних місць підземного Львова у квітні 1789 року було закладено поминальне кафе під назвою «*Locus omnius condolentis – Atributum Leopoli*» або скорочено – «LOCAL». Місцина ця набрала одразу ж гучності завдяки назві та містичному флеру – і небезпідставно. Побувати у поминальній атмосфері заради самої поминальної атмосфери стрімів усяк, а найперше заможні гості Львова зі світових столиць. Замовляли місця заздалегідь, листами й усно, отож, слово «ЛОКАЛЬ» швидко і натурально увійшло в ужиток, розповсюдившись у Австрії та Франції – спочатку, а відтак – всіма закутками Європи. Авжеж, словом «локаль» сьогодні не здивуєш вже нікого, і воно, втративши свій первинний містичнуватий присмак, прижилося, розплодилось і стало банальним. Шкода лише, що такою долею грішить чимало починань, породжених Львовом і не пом'янутих найперше ним же.

Та менше з тим. Кафе-локаль «Поминальне» проіснувало 125 років з великими перервами: воно то відкривалось, то засинало не раз – аж до загибелі Австро-угорської цивілізації; з нею ж воно пішло у небуття. Що сліди його намагались відшукати окремі шукачі пригод сумнівного ґатунку – це правда. Але слід сказати, що кафе-локаль «Поминальне», як величні піраміди чи перуанський пупець світу в Куско, наміцно затаїло свою містичну силу, віднайти яку таки не вдалося. Здається, єдина літературна згадка про нього зашифрована в есеях Антонія Павенцького, ніколи не публікованих, аде випадково знайдених пані Геньою при перегляді фамільних архівів.

Таємниці такого масштабу, як «*Locus omnius condolentis*», звісно ж не залишають у спокої істинну допитливість. Отож, якби хтось мав непереборне бажання його відкопати, то вартувало б нагадати, що колишній стародавній доступ до львівського підземелля було засипано у 60-х роках при Союзі Радянських Соціалістичних Республік. Партайгеносе у Москві думали, що у ньому продовжують снувати бандерівці і що вони мають намір підірвати обком партії, що могло бути і правдою. Тому вони ліквідували усі входи до підземелля, так би мовити, «перекривши йому кисень». Однак реальність, яка ніколи не підвладна партійній дисципліні, знайде, як про себе сказати. Це про неї, романтичну і загадкову, розповідав Станіслав Лем, описуючи часи свого навчання у гімназії, звідки тягнулися підземельні проходи аж до Високого Замку. (Від другого прищестя советів гімназія переназвана у школу № 8, хоча їм це анічогісінько не дало; за 200 років саме тут перевчилося 83 % усіх видатних і переконаних львів'ян.)

Тепер про дійсну, переказану пані Геньою історію львівського нутра. Було воно у свої квітучі часи підземними променадами, якими найзаможніші родини, купуючи за хабара спеціальний дозвіл магістрату, гонили на своїх каретах. Простіший люд ходив пристінними вузькими хідниками, потерпаючи від мажорів: вони гасали так затято, що уся божевільна ця бравада закінчувалася прикрим травматизмом або й летальними випадками. Але не дивуймося. Тодішні львів'яни, незважаючи на ризик бути придушеними під колесами, все ж надавали перевагу підземному місту: вулиці прикро пахли від помий і сміття, бо воно, за приписами Магдебурзького права, викидалося у внутрішні двори і розповсюджувало гидотливі та небезпечні інфекції. Крім того, приразливі випаровування Полтви – а вона тоді вважалася річкою – плодили комарів і різні усілякі насікомахи, які виїдали терпіння мешканців Львова, і єдиною

радою на таке було сховатися у підземне місто. (Потім, якщо хто не знає, саму Полтву туди і загнали.) Центральний вхід у підземні вулиці був поблизу Успенської церкви і тої ж таки 8-ї школи. Далі йшла коротка магістраль до широкої площі під високим склепінням – акурат під новозбудованим магістратом, або нинішньою Ратушою. Посередині підземної площі стояла мурована арка, вкрита у стилі ампір жовтим металом. За задумом неперевершеного П'єтро Нобіле, ампірного короля австрійської архітектурної традиції, золотом обкладали величезні стилізовані Роги, які чашоподібно впирались у склепіння центральної променади. Саму ж арку називали «Європейська Брама»; а ми пам'ятаємо, що Львів був столицею Золоторого князівства, яке спиною Золоту Орду перед навалом в Європу. Це вона, між іншим, спонсорувала тоді Львів і надала золото на спорудження цього ампірного чуда задарма, із чистої монархічно-політичної вдячності за жертвність золоторогих галичан у часи дикунської навали зі Сходу. Спорудження арки припадало на п'ятсот п'ятдесяті роковини від дня народження Львова, отож у 1806 році. Курйозність ситуації з її відкриттям нібито була описана у «Gazette de Leopol» (перша друкована періодика в Україні, що виходила французькою мовою у друкарні А. Піллера з 1 січня 1776 року). Позаяк зберігся лише один її нечитабельний екземпляр, то сьогодні знаємо про те, що сталося, із усних переказів, які циркулюють Львовом після пані Гені. Так ось: центральна арка підземної променади завалилася рівно за 13 днів до її відкриття через розкрадання цегли! Буцімто робітники, із місцевих, викладаючи арку, міняли кожен другу-третю цеглу на камені, а вкрадене продавали багатим львів'янам для екстер'єрних потреб. Така була ота цегла гарна, спеціально імпортована з Іспанії. Ще цікавіше: за двадцять днів зведення арки і конструкція Золотих Рогів були завершені зусиллями будівничих, закликаних із Дрогобича, які хотіли чесно заробити, бо жили у такій бідоті, що красти їм не було ніякого резону. За наказом міста між цеглою арки заклали спори моху, який мав укріпити склепіння брами навічно, від чого, між іншим, і пішла звичаєва назва арки і брами – «мохната лапа магістрату».

Від Золоторогої брами відгалужувалися вулиці, від них – менші й менші, аж до вузьких провулків, які закінчувалися жвавими гешефтами і кнайпами. Усе це підземельне царство освітлювали гасові лампи (тоді їх також називали керосинні), викувані з міді та срібла у майстернях вірменського кварталу. Шкода, аде ці лампи у вигляді рогів ви ніде не побачите: іще у 1912 році австріяки продали їх нібито у Швецію для музею мореплавства, освітлюваного їдучими смолоскипами. Гасові лампи, однак, швидко вийшли з ужитку, тож і їх поміняли, вже на електричні. Лише три з них вціліли; кажуть, що опинилися вони якимось дивом у кабінеті директора лондонського летовища Хітроу. Ось так.

Але ж уся оця заплутана історія підземного Львова була б далєбі не такою вартісною, якби ми забули, про що веліла не забувати пані Геня. Уявіть собі, що гасові лампи, а отже, й сам гас-керосин, були винайдені для Львова ще у 1679 році вірменином Амвелом Лукіасяном. Майже 200 років ніхто й подумати не міг, від чого світяться підземні лампи Львова. І весь цей час родина Лукіасянів жила безбідно, ховаючи таємницю виробництва нафти, аж поки у 1853 році Ігнацій Лукасевич, аптекар і спольщений потомок роду Лукіасянів, відчув щось недобре. Його партнер, такий самий аптекар, як і він, щось винюхав про гас-керосин. У таких випадках не чекають! Особливо коли маєш справу із золоторогим галицьким другом. Наспіх Ігнацій Лукасевич змушений оприлюднювати родинну таємницю, нібито винаходить спосіб ректифікувати нафту, і через два роки продає свій патент спритному промисловцю Роберту Домсу. Вони разом будують нібито перший у світі нафтоперегінний завод (хоча насправді сім'я Лукіасянів віддавна гнала перероблену нафту промисловим способом). У 1877 році Лукасевич скликає у Львові перший світовий нафтовий конгрес для публічного визнання своєї нафтової першості. А за кулісами конгресу?.. Продає винахід австріякам. Уже тоді поговорювали небезпідставно про те, що він міг би продати патент арабам і вони збудували б центральний офіс ОПЕК не у Відні, а у нашому місті. Втішати тут можемо себе лиш тим, що львів'яне –

люд інтелігентний, а істинна інтелігентність роздає ідеї та добро без претензій на історичну вдячність.

А що знаємо, врешті-решт, про саме кафе-локаль «Поминальне»? Що повідала пані Геня? Власне кажучи, немало й небагато. Нібито засновники, один з них – лікар, а другий – скульптор, влаштували відкриття локалю з власними поминками при житті. Самі полягали у труни з дірками у кришці і слухали, що про них казатимуть добросердечні люди. Затія закінчилась плачевно, запрошені образились і кафе погромили. Наступні власники виявились куди делікатнішими у помислах: оголосили поминальні сімпосії, себто бенкети на честь видатних історичних персонажів з камерним ритуалом у вигляді коротких театральних спогадосюжетів. При вині та добрій кухні – і цим завоювали публіку звідусюди, а з нею і славу.

Але ж історія кафе-локалю «Поминальне» так просто не закінчилась. Річ у тім, що років через сорок стали поширюватись дивні розмови: буцім той лікар і той скульптор, котрі залягли у труни, аби послухати власні поминки, ще досі живі, хоча їм давно вже пережилилось за сто років. Ба більше, що обидва вони повні розуму і сил – так, ніби смерть ніяк не знає, як до них підступитися. Тоді наступні власники (бо попередні повмирили) вирішили перевірити магічну силу кафе-локалю, замовивши і собі труни з дірками. Але обдурити смерть їм не вдалося, бо кафе напередодні запланованої імпрези затопили ґрунтові води під час шаленої зливи над містом. Знак цей був настільки промовистим, що відновлювати кафе вже ніхто не наважувався ще років зо тридцять, аж поки знайшлися спритні гендлярі з Личаківського цвинтаря, які відновили кафе-локаль для заможних родин, аби ті могли відбути поминки після поховання. З тим кафе «Поминальне», яке у місті перейменували на «Помиральне», поступово кануло в Лету.

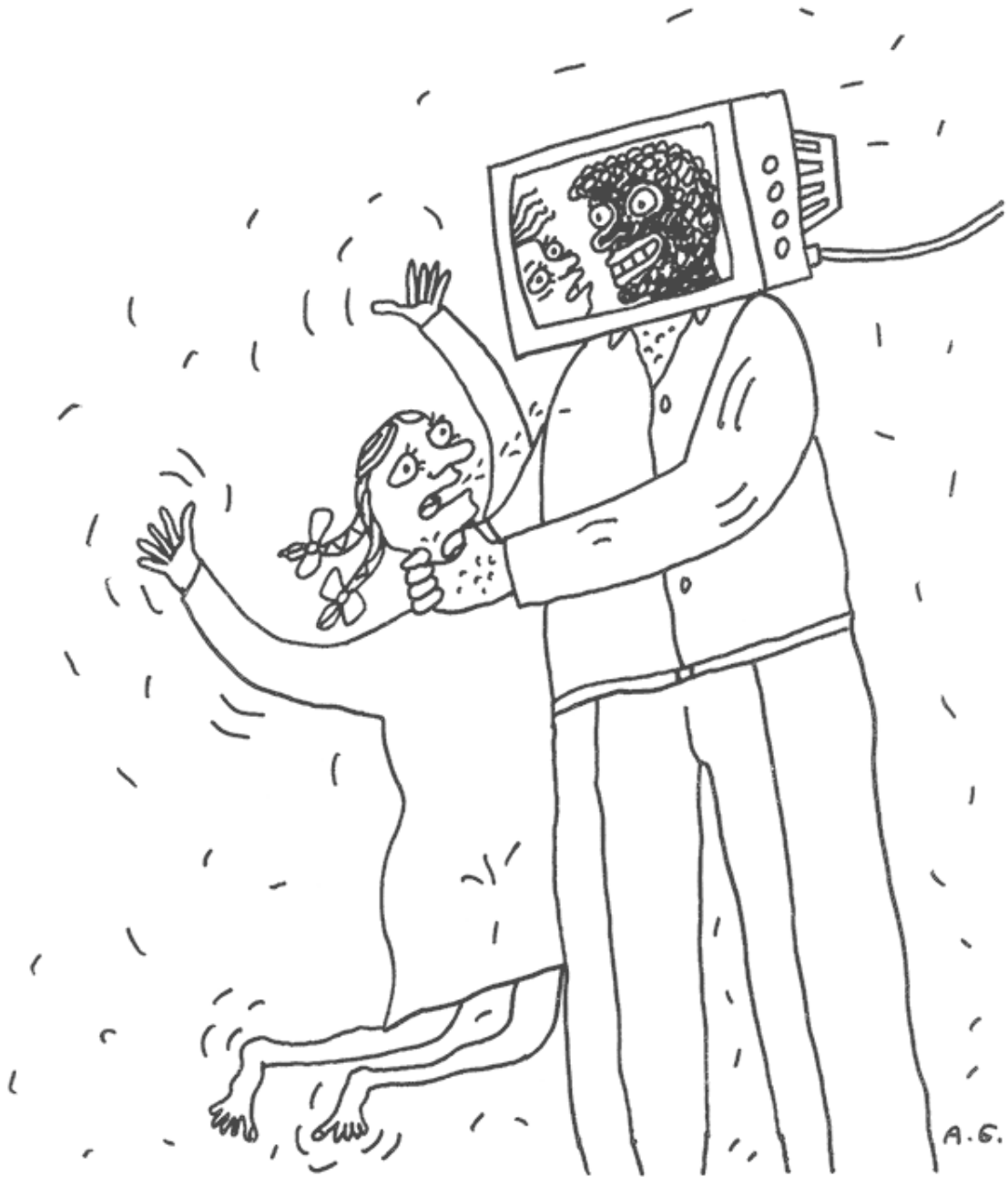
Postscriptum tertium. Смерть поважає лише правдивих і безжалісно карає усілякі плагіати.

Львів, весна 2016

Постмодерний Дездемон і німфетка Отела

Як не дивно, але історія всесвітнього постмодернізму не лише була заснована в районі Краківського базару, але своїми химерними переплетеннями тісно пов'язана зі славним меценатом Львова та всієї Галичини – безсумнівним модерністом Робертом Домсом. Що поєднання перипетій Домсового життя і поява постмодернізму як рушійної сили соціальних перетворень другої половини ХХ століття, так би мовити, не лежать на поверхні, зовсім не дивує. Адже для того аби віднайти приховані рушійні сили модерних переконань Роберта Домса (про якого ми знаємо хіба що з реклами завдяки розповсюдженню у Львівській області пиву) і відомої глобальної ідеї постмодерну (про яку ми не знаємо нічого взагалі), необхідно зануритися у бездонну темряву позасвідомих перипетій. А це вже справа суто психоаналітична. На жаль, нинішні психоаналітики за кожне сказане слово, незалежно, правду вони прорікають чи ні, вимагають оплати – і немалої. Позаяк заплатити їм за потребу у з'ясуванні історичної правди не дозволяє сумління, то й на допомогу їхню у нашій історії розраховувати годі. До того ж про суттєві речі вони говорять мало, або й того більше – професійно натякають, що мовчання їхнє важить-вартує більше, ніж навіть золото. Тому-то й доведеться нам чемно описати, як воно було, а психоаналітичні заглиблення у тлумачення позасвідомих мотивів просто «мати на увазі».

А було це так. Свою блискавичну фінансову та емоційну кар'єру молодий ще Роберт Домс розпочав у Львові із вдаливих експериментів промислового фальшування кави під виглядом напою з цикорію. Прикметно, що цей перший успіх мав неабияке прогресивне ідейно-комерційне підґрунтя: випуск «кави» із цикорію Домс спритно приурочив до подій Великої франко-німецької революції 1848–1849. Він зумів відчувати нові часи, віщовані революційними вітрами, відчув прихід на сцену історії нових людей та прийдешніх ідей – і тут же розпродав свій напій, здебільшого постреволюційній голоті, жадібній до усіляких, зокрема дешевих, але обов'язково «панських трунків». Упіймавши у такий спосіб прогресивні тенденції свого часу та отримавши впевненість у майбутньому, він взявся за великі, воістину модерністичні справи. Скупив частину нафтових родовищ у Бориславі, у аптекаря Лукасевича та хіміка Зеха – патент на їхній епохальний винахід ректифікації нафти (якому судилося змінити світ), раціоналізував постачання продуктів у місто і винайняв експерта-футуролога – знаменитого провидця Памва Дзиндру. Той, враховуючи суму гонорару, напророчив очікуване майбутнє для бензину, асфальту й озокериту, а у вигляді бонусу – так, між іншим, сказав, що найвищої слави можна зажити дякуючи пиву. Було це наприкінці 50-х ХІХ століття. І що? Роберт Домс, в душі котрого роїлося від непосидючих візій, невдовзі перетворив Львів та його околиці на наймодернішу промислову провінцію світу: поставив млини, відкрив свердловини, налагодив постачання бітуму, парафіну, муки і продовольства, а головне – біля самого Краківського базару реорганізував броварню і залив Австрію та Пруссію золотистим і чорним пивом. Гроші, як прийнято було тоді говорити, текли рікою, і Роберт Домс – цілком логічно – закохався у просту, але прегарну дівчину з того ж таки базару.

Далі розгортається період його емоційної кар'єри, щоправда, менш вдалої, ніж попередня. Душа його, будучи закоханою, втрачає прагматичну еластичність, розчулюється, а відтак (без будь-якого психоаналізу ясно)... він кидає осоружну експлуатацію робітників та селян, подається з коханою світ за очі шукати пригод, за що впадає у сімейну немилість (ймовірно, але недостовірно). Любовна історія ця, за єдиною можливою версією, завершується сумнозвісними підозрами у невірності, ідеями ревнощів та не до кінця з'ясованим фатальним фіналом. Відомо, однак, що повертається Домс до Львова сам, у глибокій меланхолії, внаслідок чого відкриває у місті притулок для зубожілих, старих і хворих винахідників, митців та літераторів

– словом, усіх, обдурених долею і родичами. Щось на зразок Пританеї у Стародавніх Афінах, куди просився Сократ перед стратою.

Після Першої світової війни, коли Роберта Домса вже не стало, а ресурси закладеного ним фонду повичерпувались, притулок поволі перетворився на нічліжку для шахраїв і злодіїв, а Краківський базар – на знаний по усій Галичині батярський район. Позаяк перед Другою світовою війною до Львова («за неимением лучшего») вдерлися совети, то найперше, за що вони могли взятися, – почати нищити будь-які прояви місцевого прогресу та модернізації, вірніше їх носіїв – свідомий та несвідомий галицький націоналізм. Свідому інтелігенцію повивозили укріпляти Сибір, а розсадник ідейно несвідомого батярства – Домсів притулок – зліквідували. Місцеві шахраї та злодії мали тепер відвикати від буржуазного стилю життя і вливатися у советський світ будівників комуністичного криміналітету. З усіма іншими притулок змушений був покинути і відомий своєю аморальною екстравагантністю талановитий бандит на ім'я Дездемон. Куди він зник і як вдавалося йому продовжувати шахраювати і красти за німців, а відтак знову за советів, пояснити не змогли б і найталановитіші львівські психоаналітики (хоча деякі принаймні стверджують, що знають геть усе). Те що розповідають люди, щиро кажучи, вражає: Дездемонові вдавалось не лише обкручувати навколо пальця комуністичних прихвостнів, але й купувати лояльність у сталінського НКВС. Лише після смерті тирана Дездемон легалізувався і розпочав цивільне життя. Ніхто б тоді не здогадався, що такі здатності Дездемонові були наслідком нової ідеології, ще ним до кінця не усвідомлюваної, бо надто вже вона випереджала час і філософську думку всього світового сучасництва. Це вона – ідеологія майбутнього, – дрімаючи в надрах його галицької за формою та львівської за змістом душі, надавала йому сил та насаги пристосовуватись як до усього старого, так і до новітніх віянь повоєнного світу. Виразником цієї ідеології Дездемонові судилося стати за особливих обставин.

Отож, знищивши притулок Роберта Домса, а з ним усі модерністичні починання у Львові, совети, не відаючи, що натворили, заклали доленосний фундамент ідейного руху, який врешті-решт їх і поховав.

На той час Дездемон виглядав кремезним фраєром, і на вигляд йому було за п'ятдесят. Сям-там на його тілі були порозкидані сліди бувалоного красеня, і він цим пишався. Насправді нещодавно йому виповнилось шістдесят, отож зовнішність його співпадала з його позірною молоджавістю – мабуть, тому, що неприховувана фраєруватість його душі іноді була надмірною. Він виріс та виховався у типовій сім'ї, прибазарного району і батька свого не знав. Той, аферистичний потомок зубожілого шляхтича, нібито утік в Канаду ще перед війною через звинувачення у намірах скоювати сексуальні збочення. Мати Дездемонова, миловидна та округла заручниця долі, була уособленням пожадливих страждань і походила з давньої родини інтелігентів, схибнутих на творчості Леопольда фон Захер-Мазоха. Вона страждала мрійливо та самовіддано, щойно випадала нагода, а позаяк вільного часу для будь-чого іншого їй не вистарчало, то маленький Дездемончик розвивався, як бадиллячко під копитами великої рогатої худоби. Років з шістнадцяти за ним числились дрібні шахрайства, доведення до істеричного припадку медсестри у лікарні Шептицького, аморальне обмацування кондукторки трамвая № 12, випадки брутального експібіціонізму на Високому Замку перед цнотливими теличками, жорстоке вбивство двох сусідських кріликів, а крім того – усіляке інше свавільне життя.

Однак успадкований езотеризм його натури та міські традиції взяли своє, і дорослий та статечний Дездемон не міг далі залишатися натуральним фраєром (а з німецької це – нежонатий претендент на осімейнення). Він зустрів Отелу. Першу красуню району. Одразу ж їхні серця запалали, наче два міфічних бенгальських вогні серед буденної мряки. Йдучи незримими слідами Роберта Домса, Дездемон і красуня Отела закрутили такі страсті-мордасті, що незабаром набули слави найжагучішої пари далеко за межами рідного Львова. Принагідно вони оженилися, здобулися на власне помешкання навпроти Краківського базару і зажили сподіваннями на тихе, сумирне та безтурботне майбуття.

Треба, однак, сказати, що про Отелу відомо дещо більше, ніж про фатальну коханку Роберта Домса. Років з дванадцяти Отела користувалась заслуженою репутацією німфетки, і про неї розгулювали гучні легенди не лише на обочинах площі Ринок, але навіть на Левандівці. Ходили і такі плітки, начебто Отелиній матері циганка з Підзамча нагадала, що її донька красуня покладе свою молодість на олтар слави, але який і коли – не сказала. Отож Дездемон, зустрівши Отелу шістнадцятирічною, сподівався, що вдасться йому виплекати з Отели жінку вірну і терпеливу і що отим олтарем слави для неї буде він сам. А що вдарило йому тоді шістдесят, то доля їх, без зайвих сумнівів і усілякого психоаналітичного туману, була їм написана наперед. Лише вони самі цього не усвідомлювали, бо ані в школі, ані будь-деінде не вчилися, жодних книжок не читали, а відтак класичних сюжетів – не відали.

Отелі життя з Дездемоном, як не дивно, подобалось. Вона сиділа вдома, готувала себе до зустрічей з Дездемоном, мріючи про спільні з ним вечори та плекаючи свою засмаглисть у промінні кварцової лампи, яку недавно Дездемон вкрав у фізіотерапевтичному кабінеті. До того ж вона була ще й практичною жінкою і тому дітей не народжувала, аби надарма не псувати шкіри та інших частин свого чаруючого тіла. Дездемон працював як віл і забезпечував усі примхи коханої дружини. Вони вірили одне одному беззастережно, і, поговорювали, – не було людей, щасливіших за них.

Проте злий та заздрісний фатум не бажав пробачити їм такого безтурботного щастя. Того трагічного вечора Дездемон ледве притягнув ноги: давався взнаки артрит, та й зловживання юних літ не минули безслідно. До того ж після численних травм голови він ставав усе нестриманішим та дратівливішим.

Отела мило йому всміхнулась, але цього дня такий знак уваги Дездемона обурило, бо йому привиділося щось «кривувате» не лише в усмішці коханої, але й у її морально-естетичній поставі. Якась зловісна думка промайнула між півкулями його мозку, він буркнув щось негречне, від чого Отела затопила себе гіркими сльозами, кинувши на підлогу шкарпетки Дездемона, що їх вона якраз церувала. Зрештою, нічого іншого вона й не вміла, а тому Дездемонові врешті-решт стало її шкода, що вона так нестямно плаче. Він запросив її повечеряти; вони випили пляшку горілки і сіли дивитися кіно по телевізору через велику лінзу, тиждень тому «роздобути» Дездемоном у знайомих з «Електрона». І це був їх останній вечір разом.

Через одну годину сорок сім хвилин Дездемон зненацька накинувся на Отелу і задусив її на смерть.

Під час прослуховування справи у суді було зачитано висновок судовопсихіатричної експертизи, де Дездемона було визнано осудним, а сам випадок кваліфіковано як огидний розлад особистості. Нічого дивного – йшлося у судовому висновку, бо ж фатальний фінал для Дездемона та Отели був заздалегідь передбачений. Неодноразово підкреслювалося, що мати Дездемона впродовж усього життя лише вдавала із себе мазохістку, але слідство виявило, що серед сусідів та інших міщан вона мала славу спеціаліста з відрізання голів курам і патрання нутрощів. І що мазохізм її, як і позірність Дездемона у всьому його естві, маскували демонічну схильність до садистичних нападів, особливо супроти найближчих. Суд встановив також, що батько Дездемона втікав у Канаду не лише від законного переслідування, а ще й від своєї, по-галицьки витонченої жінки-садистки, яка виїла йому печінки. Крім усього, інформація, надіслана з-за океану, переконливо та лаконічно свідчила, що у Канаді батько Дездемона таки почав виявляти свої давні дегенеративні нахили, примушуючи молодих емігранток з Індонезії та Ефіопії до нетрадиційних сексуальних витівок. Натякнули, між іншим, що помер він у 1951 році у в'язниці від гострого нападу сумління.

Після винесення вироку Дездемонові – а суд затвердив довічне ув'язнення – ніхто з присутніх не міг збагнути, чому щасливе це кохання завершилось такою промовистою трагедією. Тому прокурор, надаючи Дездемонові останнє слово, попросив його пояснити, що ж насправді

сталося. Газети потім злісно писали, що прокурор порушив процедуру і що, запитуючи Дездемона, намагався з'ясувати якісь свої власні комплекси та проблеми.

А Дездемон таки зізнався: того фатального вечора, коли вони дивилися кіно по телевізору, показували фільм про «Отелло та Дездемону», і він раптово зрозумів, що мати спеціально дала йому жіноче ім'я, аби вирізнити себе серед втомленого липкими традиціями львівського панства. Такий егоцентризм матері і така зневага до його психологічного самовизначення обурили його безмежно. Отож, дусячи кохану, він думав лише про те, аби власноруч покласти край усяким модерним витребенькам галицького жіноцтва. Він дусив, аби відновити історично-культурну справедливість, і що усвідомив він це, дякуючи фільму по телевізору. Заради такої ідеї він, здеморалізований потомок львівської шляхти та інтелігенції, і повинен померти у в'язниці як виразник нової філософії – постмодернізму, покликано виправляти усі упущення сучасного культурного занепаду. Саме так і сказав: «Протестую проти ваших модерних прибабасів і умру як переконаний постмодерніст!» І ці слова увіковічили його.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.